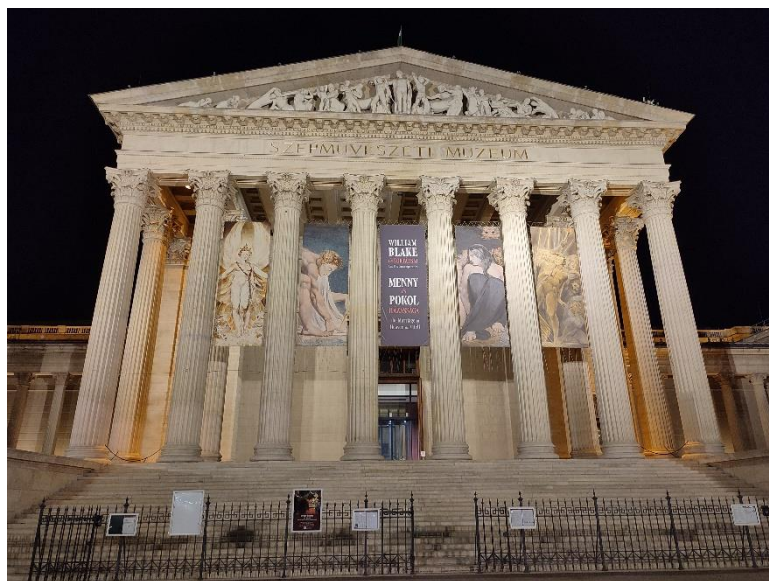

Jolsvai András

Nagy a Tate!

Régi közhely, hogy a zsenit az őrülttől csak egy hajsza választja el – vagy annyi sem. Kevés olyan művész van, akivel ezt az állítást a legapróbb részletekig igazolni lehet, mint William Blake, akinek *Menny és pokol* címmel nyílt kiállítása a Szépművészeti Múzeumban. (A tárlat

impresszuma szerint a Tate és a Szépművészeti együttműködése keretében jött létre a kiállítás. Elegáns megfogalmazás, de nem mondanám találónak, minthogy első ránézésre azt történt, hogy a Hősök terén helyet adtak a Tate tárlatának – a képek 99 százaléka Londonból való, ahogy a kurátor és a koncepció is. Ez inkább látszik egy vendégjátéknak, mintsem együttműködésnek. Amikor az ember vesz egy kiló gyümölcsöt a piacon, azt vásárlásnak mondjuk, ha elcseni, lopásnak, ha megkapja ingyen, ajándékozásnak, s bár az eseményhez a vevő és a kofa közös megoldása szükséges, azt még-sem mondjuk együttműködésnek: na, megint kikukacskodtam magam.)

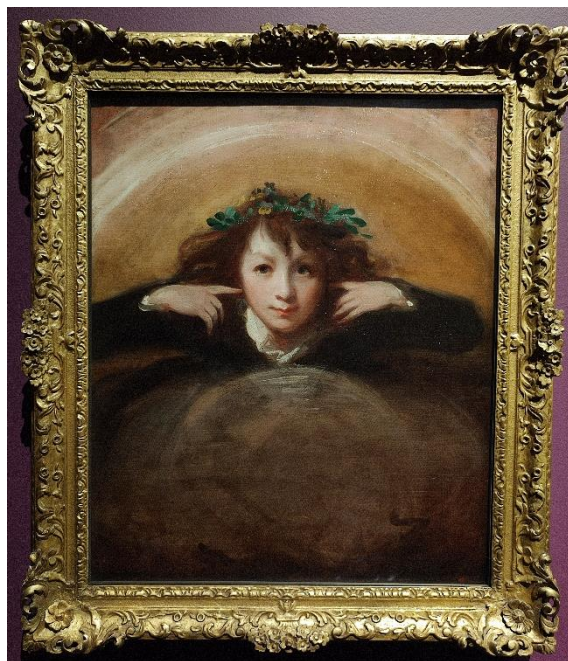

Ott tartottunk, hogy Blake-et hová soroljuk, a zsenik vagy az őrültek közé. Tudjuk, manapság korszakalkotó nagy művésznek szokás tartani, aki inspiráló erővel hatott megannyi követőjére, s felszabadító hatása máig érvényesül. Saját korában viszont sima bolondnak tartották, akik egyáltalán

ismerték, merthogy (jobbára saját kiadású) műveit nagyon csekély példányban állította elő, s minthogy egyfelől önmagát kiválasztott prófétának tartotta, aki magasabb szférákkal érintkezik, másfelől volt egy becsületes kétkezi foglalkozása, a rézmetszés, amiből el tudta tartani (kéttagú) családját, megengedhette magának, hogy füttyöljön a világra, és a kortársaira.

Mielőtt elhelyeznénk magunkat a Blake-skálán, melázzunk el ezen a jelenségen egy kicsit. Hogy van itt egy öszvérmakacsságú mesterember, aki szabadidejében világmagyarázatokat farag, melyben menny és pokol házasságáról beszél, a teremtés elhibázott voltáról, élesen kikel a racionalizmus minden formája ellen, megveti Newtont és Locke-ot, egyáltalán, lenézi az értelem minden formáját, de dicsőíti az érzelmeket, az álmokat, a túlvilági látomásokat. Egyáltalán nem érdekli a kordivat, a gótikáért lelkesedik, s miközben egyik kezével pompás új

rézmetszési és nyomtatási technikákat talál fel (ezek egy részét ma is hasznosítja a nyomdaipar), másik kezével nem hajlandó igénybe venni az akkor már elterjedt technikákat (kézzel köti a könyveit és tartózkodik az olajfestészettől, hogy csak két példát említsünk). És még sorolhatnánk: a kérdések a sor végén így hangzanak:

hogy bírta ki ez a férfi, aki meg volt győződve önmaga zsenialitásáról, sőt, kiválasztottságáról, a teljes visszhangtalanságot, értetlenséget, és hogy lett ebből a jószívrrel elfeledett életműből kánon egy évszázad múlva? Sok művészettörténész és filozófus törte már ezeken a fejét, és megannyi válasz született.

Én az elsőre azt válaszolom, Blake olyan körülményeket teremtett magának – volt kereső foglalkozása, olyan nőt vett feleségül, aki mindvégig mellette állt, segítette, és sosem kérdőjelezte meg lépéseit, és nem születtek gyermekeik –, hogy művészként megengedhette magának a piaci viszonyok teljes negligálását. A második kérdésre már bizonytalanabb a válaszom. Szerepet játszik benne sok minden, a következő évszázad apokaliptikus történései, az izmusok megjelenése, Blake rejtélyes művészete, melybe sok minden belemagyarázható, valamint a

divathullámok önmozgásának természete. De arra a kérdésre, hogyan maradhatott meg szinte minden, amit Blake alkotott, már a vakvéletlenre kellene hivatkoznunk, de komoly elemző persze nem tesz ilyet.

Ami magát a tárlatot illeti, az a manapság divatos kérdéskörös megoldást választotta, erre a Szépművészeti időszakos

kiállítási termei különösen alkalmasak. Külön termet kapnak a szörnyábrázolások, a tájképek, a sátáni témák, a bibliai feldolgozások, stb. Ahogy a kiállítás alcíme mondja is, Blake mellett helyet kapnak a kortársak is, többek között Turner, Palmer, Mortimer, Barry, Colman, Danby, Romney, Etty, Van Holst és Fuseli, és néhány magyar alkotó is, akik – ha jól értjük – elődjüknek tekintették a londoni művészt. (Ezt talán nem kellett volna.)

A tárlat igyekszik bemutatni a verseket is, melyek két nyelven olvashatóak és hallhatóak, miközben a rajzokban gyönyörködhetünk, megállapítva, hogy a különös sorsú angol polihisztor jelentősebb volt költőnek, mint képzőművésznek.

Fotó: Tanyi Adrienne